

Motion till riksdagen 2023/24:2333

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

Anslagsfördelning

Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Bostadspolitisk utveckling	85 600	-40 000
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	±0
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000	±0
1:4 Boverket	294 056	254 700
1:5 Statens geotekniska institut	55 879	±0
1:6 Lantmäteriet	758 854	±0
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	840 000	3 160 000
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 710 000	1 790 000
2:1 Konsumentverket	178 972	50 000
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	60 511	5 000
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	32 351	±0
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	7 059	10 000

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124	±0
99:1 Investeringsstöd för uppförande av klimatsmarta flerbostadshus trä	±0	1 500 000
99:2 Statliga topplån för byggande av hyresrätter	±0	200 000
99:3 Klimatsmart stadsplanering	±0	100 000
99:4 Klimatneutrala byggplaner	±0	100 000
99:5 Stöd till lekpark, parklekar och spontanidrott	±0	250 000
99:6 Radonstöd	±0	40 000
Summa	6 081 906	7 419 700

Inledning

Inom samhällsplanering, bostadsförsörjning och bostadsbyggande finns sedan länge ett omfattande behov av investeringar. Bostadsbristen var redan tidigare stor men under det senaste året har antalet byggstarter minskat med nästan hälften och prognoserna talar för ytterligare minskningar. Byggekrisen påverkar hela samhället, på flera olika plan.

Vi behöver inte bara bygga mer, vi måste också bygga rätt. Det som främst behövs är klimatsmarta hyresrätter med hyror som även vanliga löntagare klarar av att betala. Samtidigt är det befintliga flerbostadsbeståndet i stort behov av upprustning och även i detta fall är klimatanpassning grundläggande. För att stimulera ekonomin och genomföra nödvändiga satsningar måste staten ta sitt finansiella ansvar. Vänsterpartiet kan dock konstatera att regeringen inte gör de investeringar som behövs inom samhällsplanering, bostadsförsörjning och bostadsbyggande.

År 2024 påbörjar Vänsterpartiet den mest omfattande investeringspolitiken för klimatet i modern tid, ett investeringsprogram som implementeras 2024 och växlas upp under 10 år. Målet är en tydlig omställning av bostadsbeståndet i syfte att minska klimatpåverkan och förbättra boendemiljön, utan att det i alltför stor utsträckning belastar hyresgästerna i det befintliga beståndet. Se vidare vår budgetmotion (2023/24:2385).

I det följande redogör vi för våra satsningar år 2024 på utgiftsområde 18.

Vi avvisar generella besparingar i statsförvaltningen

Regeringen genomför en generell besparing i statsförvaltningen på 1 procent, utöver den årliga besparing som redan finns. Det gör man helt utan plan och utan hänsyn till myndigheternas särskilda behov och förutsättningar. Att statsförvaltningen är effektiv är en förutsättning för medborgarnas förtroende. Men den generella effektivisering som regeringen nu försöker sig på kommer att få konsekvenser för kärnverksamheten. Sämre förutsättningar för de statsanställda att utföra sitt uppdrag innebär i sin tur att servicen till medborgarna kommer att bli lidande. Vänsterpartiet avvisar denna generella besparing. Vi har valt att göra det samlat genom ett nytt anslag under utgiftsområde 2.

Anslag 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Vänsterpartiet avvisar regeringens ökning av anslag 1:1 Bostadspolitisk utveckling om totalt 80 miljoner år 2024, gällande Temporär stimulans för småhusplanering samt Temporär stimulans för omvandlingsåtgärder. Detta i syfte att finansiera andra reformer.

Vänsterpartiet avvisar regeringens avveckling av Stödet för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Norrbottens och Västerbottens län. Anslag 1:1 Bostadspolitisk utveckling ökas för detta ändamål med 40 miljoner kronor år 2024.

Totalt minskar anslaget med 40 miljoner kronor per år.

Anslag 1:4 Boverket

Finansiering av ny- och ombyggnad av bostäder på landsbygden

För att utveckla en livskraftig landsbygd är möjligheten att få tillgång till en bostad en av de viktigaste faktorerna. Det största hindret för större ombyggnationer och för bostadsbyggande i mindre kommuner är finansieringssvårigheter. En fastighets pantvärde på landsbygderna är ofta lägre än dess produktionskostnad. I bankernas kreditprövning innebär detta en större risk för kreditförluster vilket i sin tur leder till ökade krav på låntagaren samt att sämre lånevillkor erbjuds. Alternativt så är det över huvud taget inte möjligt att få lån, varken för köp av befintlig fastighet, för nybyggnad eller för ombyggnad.

Boverket fick i juni 2018 i uppdrag av regeringen att ta fram förslag på åtgärder som kan underlätta finansiering av bostadsbyggande på landsbygden. I slutrapporten, Finansiering av ny- och ombyggnad av bostäder på landsbygden (2019:11), föreslås att en finansieringsmodell införs som minimerar risktagandet för enskilda hushåll men samtidigt inte innebär stora ekonomiska åtaganden från statens eller kommunens sida – ett statligt toplån med delvis kommunalt förlustansvar för uppförande och ombyggnad av egna hem. Lånet förutsätter att bottenlån beviljats av en kreditgivare på marknaden och kan maximalt lämnas för upp till 85 procent av produktionskostnaden. Förslaget förutsätter ett åtagande från kommunen, och eventuell förlust på toplånet fördelas mellan staten (65 procent), kommunen (25 procent) och det låntagande hushållet (10 procent).

I syfte att öka byggandet på landsbygden föreslår Vänsterpartiet att en ny stödmodell enligt Boverkets förslag införs. Vi avsätter 3 miljoner för ändamålet år 2024.

Avvisa avveckling av stöd för hållbart samhällsbyggande

Vänsterpartiet avvisar regeringens avveckling av stöd för hållbart samhällsbyggande. Anslag 1:4 Boverket tillförs därför 1,7 miljoner kronor år 2024.

Tillgänglighetsstöd

Moderna städer och samhällen bör utformas utifrån universell design. Det leder till ett mer tillgängligt samhälle för oss alla, samt förebygger och skjuter upp insatser som annars skulle behövts. I grunden handlar det om värdighet, demokrati och levnadsvillkor – helt enkelt om vilket samhälle vi vill leva i tillsammans.

Vänsterpartiet föreslår därför att ett tillgänglighetstöd införs 2024. Syftet är att stimulera fram ett mer tillgängligt samhälle. Projekt som redan planerats och initierats

ska kunna ansöka, men framför allt vill vi att nya ansökningar ska komma in. För ändamålet avsätter vi 250 miljoner kronor 2024 som tillförs anslag 1:4 Boverket.

1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Renoverings- och energieffektiviseringsstöd av flerbostadshus med hyresrätt

Stora delar av det svenska flerbostadshusbeståndet är i behov av upprustning och energieffektivisering. Kostnaderna är omfattande och enligt Boverkets beräkningar uppskattas de till mellan 300 och 500 miljarder kronor.

En avveckling av anslaget 1:7 för energieffektivisering inleddes vid årsskiftet 2021/2022 med omedelbar verkan efter att Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas budgetförslag röstats igenom i november 2021. Avvecklingen sker parallellt med att Europaparlamentet och Europarådet nått en överenskommelse om en revidering av energieffektiviseringsdirektivet (EED) vilket i korthet innebär att det även från EU ställs allt högre krav på renovering och energieffektivisering av byggnader.

Vänsterpartiet motsatte sig avvecklingen av stödet. Under lång tid har det ägda beståndet fått statligt bidrag för renovering, ombyggnad och tillbyggnad via rotavdraget. Staten måste ta ett finansiellt ansvar i att stödja även hyresfastigheters renoveringar och energieffektiviseringar i syfte att lätta på den ekonomiska bördan för de enskilda hyresgästerna vid större renoveringar. Utöver det bidrar stödet stort till samhällets nödvändiga klimatomställning.

Vänsterpartiet återinför därför stödet och föreslår en ökning av anslag 1:7 med 3 160 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag år 2024.

1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Vänsterpartiet föreslår en total ökning av anslag 1:8 med 1 790 miljoner jämfört med regeringens förslag år 2024, av vilka 500 miljoner riktas specifikt mot studentbostäder.

Investeringsstöd för anordnande av klimatsmarta hyresbostäder

Enligt Boverket behöver det byggas runt 60 000 nya bostäder per år i genomsnitt de kommande 10 åren. Vänsterpartiet anser att minst hälften av dessa bör vara klimatsmarta hyresrätter, företrädesvis sådana som har hyror som även vanliga löntagare kan efterfråga. Erfarenheten visar att marknaden inte klarar av att bygga just denna typ av bostäder varför staten måste ta ett större finansiellt ansvar här.

Trots att nästan 40 procent av hyresrätterna under 2021 byggdes med hjälp av Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder, och trots att hyrorna för dessa bevisligen blev i snitt 2 000 kronor lägre per månad än övrig nyproduktion, valde regeringspartierna att inleda den pågående avvecklingen av stödet så snart chansen gavs.

Under det senaste året har antalet byggstarter minskat med nästan hälften och prognoserna talar för ytterligare minskning. För att möta konjunkturedgången, upprätthålla en hög byggtakt, minska bostadsbristen och öka antalet klimatsmarta hyresrätter med lägre hyra anser Vänsterpartiet att investeringsstödet för byggande av hyresrätter måste finnas kvar men att det måste anpassas bättre efter dagens behov. Stöd ska kunna

lämnas till bostäder i såväl flerbostadshus som i småhus, så länge upplåtelseformen är hyresrätt. Det ska villkoras med ett tak för hyresnivåerna som ska ligga fast i 15 år för den som tar del av stödet. Det ska mycket tydligare än förut knytas till klimatmålen, och höga krav ska ställas på att det som byggs har en betydligt lägre energianvändning än de krav som ställs i dag. Den som bygger med investeringsstöd ska inte heller få ställa högre krav på den bostadssökandes ekonomi än motsvarande riksnormen för försörjningsstöd, plus den aktuella hyran. Vänsterpartiet föreslår under anslag 1:8 en ökning med 1 290 miljoner jämfört med regeringens förslag år 2024, i syfte att öka antalet nybyggda klimatsmarta hyresbostäder med rimliga hyror enligt förslaget ovan.

Investeringsstöd för anordnande av klimatsmarta studentbostäder

Av landets kommuner bedömer 68 att det råder underskott på bostadsmarknaden för studenter. Av dessa anger 42 att underskottet på bostäder för studenter främst beror på att det finns ett generellt underskott på bostäder. Den näst vanligaste orsaken till underskottet är att lediga bostäder är för dyra för studenter. Ett stöd som riktas specifikt till byggande av klimatsmarta studentbostäder är därför ett bra komplement till det som riktar sig mot vanliga hyresrätter, framför allt då båda investeringsstöden leder till lägre hyror vilket gynnar studenter såväl som andra ungdomar.

I stora drag ska de båda delarna av investeringsstödet utformas på liknande sätt, med villkor om tak för hyresnivåerna som ska ligga fast i 15 år och med större krav på klimatsmarta bostäder än tidigare. Stödet till studentbostäder bör utökas något per byggd bostad i syfte att sänka hyrorna för studentbostäder ytterligare.

Vänsterpartiet föreslår under anslag 1:8 en ökning med 500 miljoner jämfört med regeringens förslag år 2024, i syfte att öka antalet nybyggda klimatsmarta studentbostäder med rimliga hyror enligt förslaget ovan.

Anslag 2:1 Konsumentverket

För att garantera alla människors tillgång till god konsumentvägledning vill vi att fler kommuner ska ha tillgång till konsumentvägledning. Vänsterpartiet föreslår därför en ökning av anslaget med 50 miljoner kronor i jämförelse med regeringens förslag i syfte att förstärka konsumentvägledar- och skuldrådgivarverksamheterna i kommunerna. Vid användning av stödet till anställning krävs 50 procents medfinansiering av kommunerna.

Anslag 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Trycket på Allmänna reklamationsnämnden var stort redan innan coronakrisen, och nu i samband med krisen har det skett en väldigt stor ökning av antalet ärenden, vilket gjort att handläggningstiden ökat markant. Vänsterpartiet föreslår därför en ökning av anslaget med 5 miljoner kronor mer än regeringen.

Anslag 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Vänsterpartiet är kritiska till regeringens planer att stegvis avskaffa anslaget. Det är viktigare än någonsin att stödja organisationer som ger stöd och information om konsumtion. Organisationer som arbetar med konsumentfrågor får en stor del av sin

finansiering via det statliga stödet. Vänsterpartiet föreslår därför en ökning av anslaget med 10 miljoner kronor år 2024.

Nytt anslag: Investeringsstöd för uppförande av flerbostadshus i trä

Redan i dag byggs 90 procent av småhusen i trä. Byggandet av flervåningshus i trä är dock fortfarande måttligt trots att Sverige är ett av världens mest skogstätta länder. Bara runt 13 procent av flerfamiljshusen byggs i trä. Med ett ökat industriellt träbyggande skapas en bättre balans mellan stad och land, då arbetstillfällen och utveckling skapas även utanför städerna. I syfte att specifikt öka byggandet av flerbostadshus i trä inrättar vi ett nytt investeringsstöd som riktar sig specifikt till den som avser att bygga klimatsmarta flerbostadshus i trä med rimliga hyror. För detta avsätter vi 1 500 miljoner år 2024.

Nytt anslag: Statliga topplån för byggande av hyresrätter

För att bygga de bostäder som främst behövs, dvs. hyresrätter med rimliga hyror, måste staten ta ett större ansvar för finansieringen. Enbart investeringsstöd räcker inte. För att ytterligare stimulera byggandet av hyresbostäder, i synnerhet under rådande konjunkturläge, bör staten ta över delar av risken för hyresrätternas finansiering genom att erbjuda topplån med låg ränta som ersätter större delen av det egna kapitalet för byggbolagen. Med statligt utfärdat topplån på 25 procent av investeringen återstår 5 procent för investeraren att skjuta till. Resterande 70 procent ska som i dag finansieras av banksektorn. Därmed ges även fler aktörer möjlighet att ta sig in på marknaden, vilket stärker konkurrensen i byggbranschen.

Vänsterpartiet föreslår därför att ett system med statliga topplån inrättas. Förslaget innebär en ökad upplåning för staten på motsvarande 10 miljarder kronor 2024. Över tid ska systemet skalas upp och statens upplåning utökas. Schablonkostnaden för detta beräknas till 200 miljoner kronor 2024. Kostnaden som avses är räntekostnad och viss täckning av kapitalförluster.

Nytt anslag: Klimatsmart stadsplanering

Vänsterpartiet vill se klimatsmarta stadsdelar där man rustar hus att vara mer klimatsmarta, väljer grön el, gör gatorna bilfria och startar odlingar i området och liknande. Det gör våra städer mer hållbara och skapar förutsättningar för var och en att tillsammans kunna bidra till omställningen. Vi vill se en satsning i form av en pott för försöksverksamhet där olika aktörer får söka stöd för sina projekt. Aktörerna kan vara kommuner och kommunala bostadsbolag, intresseföreningar och privata aktörer som är involverade i byggprojekt som syftar till att bygga hela stadsdelar. För ändamålet föreslår vi ett nytt anslag och avsätter 100 miljoner kronor år 2024.

Nytt anslag: Klimatneutrala byggplaner

Det offentliga har ett betydande ansvar för den framtida klimatutvecklingen. Kommunerna, som ansvarar för planfrågorna, kan välja att styra mot ett klimatneutralt byggande. Många jobbar redan hårt för att minska den klimatpåverkan som byggande ger upphov till och i det arbetet är bl.a. ett ökat byggande i trä en viktig del. I syfte att stödja kommunernas arbete med att säkerställa att mark tilldelas byggherrar som erbjuder såväl klimatsmart nyproduktion som boendekostnader anpassade till folkflertalet inrättar Vänsterpartiet ett nytt stöd till kommunerna i deras arbete med att ta fram klimatneutrala byggplaner enligt ovan. För ändamålet avsätter vi 100 miljoner kronor per år.

Nytt anslag: Investeringsstöd för att upprusta, utveckla och bygga nya lekparker, bemannade parklekar och områden för spontanidrott

Det offentliga rummet ska inkludera barn och unga. Det innebär bl.a. att det måste finnas tillgång till icke-kommersiella mötesplatser i närmiljön oavsett var man bor. Det kan handla om attraktiva lekplatser, bemannade parklekar med pedagogisk verksamhet eller om ytor för olika typer av spontanidrott. Det är viktigt att planeringen utgår från både flickor och pojkars intressen. Vänsterpartiet föreslår ett stöd i form av en pott som kommunerna kan söka pengar från för investeringar i lekparker, parklekar och ytor för spontanidrott. För att få ta del av stödet måste man uppnå krav på tillgänglighet. Det ska också göras en konsekvensanalys utifrån tydliga jämställdhetsmål. Vi avsätter 250 miljoner kronor för detta ändamål år 2024.

Nytt anslag: Radonstöd

Det är väl känt att inandning av radon utgör en stor hälsorisk. Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten är det den näst vanligaste orsaken till lungcancer. Radonstöd har funnits i flera omgångar och har resulterat i att tiotusentals egnahem har blivit radonsanerade. Stödet kom senast tillbaka år 2018 och innebar då att sökande fick 50 procent av saneringskostnaden upp till 25 000 kr i stöd. I maj 2021 tog pengarna slut varför stödet alltså ej går att söka hos Boverket längre. Enligt svensk radonförening hann dock runt 4 500 egnahem saneras under dessa tre år.

Vi föreslår att nya pengar avsätts för ett radonstöd, med en liknande utformning som tidigare. Stödet bör dock utvidgas till att omfatta även flerbostadshus, med i övrigt samma premisser som för småhus. Vänsterpartiet avsätter 40 miljoner kronor för ändamålet år 2024.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Ida Gabrielsson (V)

Tony Haddou (V)

Isabell Mixter (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)